

UMUMTA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARDA INSON QADRINI YUKSALTIRISH TUYG'USINI SINGDIRISHDA TASVIRIY SAN'ATNING O'RNI

Ergasheva Shohida Qosimovna

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Buxoro Davlat Universiteti ikkinchi bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14089003>

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at fanining o'qitishning ahamiyati va dolzarbligi, umumta'lim maktab o'quvchilarda inson qadrini yuksaltirish tuyg'usini singdirishda tasviriy san'atning o'rni haqida batafsil ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, ta'lim, insonlarga va bolalarga o'zaro hurmat, hamdardlik, bag'rikenglik va ijodkorlik.

THE ROLE OF FINE ARTS IN IMPLEMENTING THE SENSE OF HUMAN VALUE IN HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract. In this article, the importance of visual arts in general secondary schools, the importance and importance of teaching visual arts today, the role of visual arts in instilling a sense of human dignity in general education school students. A detailed information about the place is given.

Key words: visual arts, education, respect for human and children, empathy, tolerance and creativity.

РОЛЬ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В РЕАЛИЗАЦИИ ЧУВСТВА ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЦЕННОСТИ У СТАРШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В данной статье рассматривается значение изобразительного искусства в общеобразовательных школах, значение и значение преподавания изобразительного искусства сегодня, роль изобразительного искусства в воспитании чувства человеческого достоинства у учащихся общеобразовательных школ.

Ключевые слова: изобразительное искусство, образование, уважение к человеку и детям, сопереживание, толерантность, творчество.

KIRISH

“Adabiyot, san'at va madaniyat yashasa, millat va xalq, butun insoniyat bezavol yashaydi”¹ Darhaqiqat yurtboshimiz aytganlaridek, tasviriy san'at va adabiyot millat qutqaruvchisidir. Men ham fikrimni tasviriy san'atning ahamiyati va ne chog'lik e'tiborga molikligidan boshlasam.

Tasviriy san'at inson faoliyatining eng qadimiy turlaridan biri bo'lib, insonning fikrlashi va his-tuyg'ulariga ta'sir qilishning o'ziga xos jihatlariga ega san'at turi sifatida ko'riladi. U nafaqat atrofdagi voqealikni aks ettiradi, balki dunyoqarash, qadriyatlar va ideallarni shakllantiradi.

San'at yosh avlodni tarbiyalash jarayonida alohida ahamiyatga ega bolib, o'quvchilarda inson, uning qadr-qimmati va huquqlariga hurmat tuyg'usini shakllantirishda yordam beradi.

¹ Sh.M. Mirziyoyev. “Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi” Toshkent 2019

Hozirgi vaqtda umumta'lim maktablarining oldiga qo'yilgan asosiy vazifalaridan biri o'quvchi yoshlarda borliqni faqat ijodiy o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyoj va qobiliyatini shakllantirishgina emas, balki ularda go'zallik va nafosat tuyg'ulari asosida atrof borliqni qaytadan qurish hissini tarbiyalash hamdir. Atrofimizdagi har bir inson qaysi sohada ish olib borayotganligidan qat'iy nazar nafislik va go'zallikni ko'ra bilishi va tushuna bilishi kerak.

O'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalash maqsadida ularga atrof- tabiatdagi go'zalliklarni, turli-tuman manzaralarni ko'rsatish hamda ushbu go'zalliklarni rang tasvir orqali suratga tushirish natijasida o'quvchilarda ona tabiatga, insonlarga nisbatan hurmat va mehr tuyg'usi shakllantiriladi.

O'quvchilarga quvonch, hayajon baxsh etgan tabiat go'zalliklari, so'z bilan tasvirlab bo'lmas rang-barangliklar ancha vaqtgacha ularning ko'z o'ngida, xayolida saqlanib qoladi.

Manzaraning, suvlarning, daraxt shoxlarining, barglarining, gullarning o'ziga qarab rasmini chizish, ularning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish orqali bolalar tabiatga ko'proq qiziqadilar va estetik zavq oladilar.

Bunday darslar o'quvchilarga dunyoni keng va atroflicha ko'ra olishga, qolaversa ko'rish orqali olgan taasurotlarini kengaytirishga hamda shular asosida aniq va to'liq tushunchaga ega bo'lishlariga yordam beradi.

Tasviriy san'at darslarida yana yuqorida ta'kidlab o'tilganidek o'quvchilarda mehnat tarbiyasini amalga oshirish uchun ham katta imkoniyatlar shakllantiriladi.

Tasviriy san'atning inson qadrini yuksaltirish tuyg'usini singdirishdagi nazariy asoslari quyidagilar:

- *Tasviriy san'at aloqa vositasi sifatida*, murakkab his-tuyg'ularni va so'z bilan ifodalash qiyin bo'lgan g'oyalarni ifodalash imkonini beradi. Tasvirlar va ramzlar orqali rassomlar dunyoga va odamlarga bo'lgan munosabatini yaxshilaydi, tomoshabinda ma'lum bir his-tuyg'ularni shakllantiradi.

- *San'atni idrok etishning psixologik jihatlari*: Tasviriy san'at insonning hissiy sohasiga bevosita ta'sir qiladi. U empatiya, hamdardlik, quvonch, qayg'u va boshqa his-tuyg'ularni uyg'otadi, empatiya va boshqa odamlarni tushunishni rivojlantirishga yordam beradi.

- *Shaxsni sotsializatsiya qilishda san'atning o'rni*: "San'at bolalarga ijtimoiy rollar va xatti-harakatlar normalarini o'zlashtirishga yordam beradi, muloqot qobiliyatlarini va boshqa odamlar bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi".² Badiiy asarlarni tahlil qilish orqali bolalar qahramonlar harakatlarining motivlarini tushunishga, ularning harakatlarini axloqiy nuqtai nazardan baholashga o'rganadilar.

Har bir o'quvchi kelajakda qaysi kasb yoki hunarni egallashidan qat'iy nazar ya'ni ishchi, muhandis, dizayn –konstruktor va hatto shifokor, yurist, harbiy bolsa ham qanchadir darajada rasm chizishga, undan foydalanishga to'g'ri keladi. Hatto uy bekasi ham rasmni ko'ra olishi, tushunishi va undan ma'naviy ozuqa ola bilishi va farzandlarini ham shu ma'naviy, axloqiy ozuqa bilan tarbiyalay olishi hozirgi zamonning eng zarur talabidir.

Ma'lumki, hozirgi vaqtda dars mazmuni va metodikasini takomillashtirish o'qituvchining ilmiy va metodik saviyasi, darslarni to'g'ri tashkil etishi bilan bevosita bog'liqdir.

² B. Oripov . Tasviriy san'at va uni o'qitish metodikasi . " Ilm –ziyo nashriyoti " 2005 y Toshkent

O'qituvchilarning ilmiy-metodik saviyalari darajasini ko'rsatuvchi faktorlar ularning bilim xajmi va metodik tayyorgarligi hisoblanadi va bu narsa o'tilayotgan dars mashg'ulotlarining natijalarida ko'rinadi. Ayniqsa tasviriy san'at dars mashg'uloti jarayonida o'quvchida go'zallikga, nafosatga, insonlarga bo'lgan intiqlik, mehr, e'tibor tuyg'ulari shakllanadi.

Tasviriy san'atning inson qadri qadri yuksaltirish tuyg'usini singdirishdagi amaliy asoslari quyidagilar:

- *San'at asarlarini tahlil qilish*: rasm, haykaltaroshlik va grafika asarlarini o'rganish bolalarga inson xarakteri, his-tuyg'ulari va tajribalarining xilma-xilligini ko'rish imkonini beradi.

Badiiy tasvirlarni tahlil qilish tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga va o'z fikrini shakllantirishga yordam beradi.

- *Ijodiy faoliyat*: amaliy san'at mashg'ulotlari bolalarning his-tuyg'ularini ifoda etishga, ijodkorlik va tasavvurni rivojlantirishga yordam beradi. Shaxs qiyofasi bilan bog'liq vazifalar bolalarga dunyodagi o'z o'rnini va boshqa odamlarning hayotidagi rolini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

- *Loyiha faoliyati*: Qo'shma loyihalarni yaratish hamkorlikni rivojlantirish, o'zaro tushunish va bir-birini hurmat qilishga yordam beradi.

- *Raqamli texnologiyalardan foydalanish*: Zamonaviy texnologiyalar san'atni yaratish va idrok etish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Interfaol ko'rgazmalar, virtual reallik va boshqa raqamli vositalar o'quv jarayonini yanada qiziqarli va quvnoq qilishi mumkin.

- *Madaniyatlararo muloqot*: San'at madaniy to'siqlarni yengib o'tishga, turli millat va din vakillariga nisbatan bag'rikeng munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

“Turli xalqlarning madaniyati va san'at asarlarini o'rganish insonning dunyoqarashi va boshqa xalqlar haqidagi tushunchalarini kengaytirishda yordam beradi. Inson qadri, insoniylik, mehr- muhabbat kabi hissiyotlar bolalarning ongiga boshlang'ich va o'rta maktabda tasviriy san'at va musiqa orqali singdiriladi”.³

Bola ilk bor oila rasmini chizganida unda o'z otasi, onasi, yaqinlariga mehr va muhabbat tuyg'ulari shakllanadi va bolaning ongida ota-ona qadri hamda oilaga nisbatan hurmat ko'nikmasi shakllantiriladi. Shunday ekan bolalarga tasviriy san'atni, ijodiyotni o'rgatish bolani milliylik ruhida tarbiyalash ularni kelajakda komil inson bo'lib yetishishiga xizmat qiladi.

TAKLIF VA XULOSALAR

Tasviriy san'at o'quvchilarda insoniylikka hurmat tuyg'usini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bu bolalarga hamdardlik, bag'rikenglik va boshqa muhim ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. San'at asarlari bilan tizimli ishlash, shuningdek, ijodiy faoliyat zamonaviy jamiyatda hayotga tayyor, barkamol shaxsni shakllantirishga yordam beradi.

Maktab o'quvchilarida insonga hurmat tuyg'usini shakllantirishda tasviriy san'at muhim o'rin tutadi. Bu boradagi tizimli va maqsadli ishlar inson hayoti va qadr-qimmatini qadrlaydigan navqiron avlodni tarbiyalash imkonini beradi.

Takliflar va qo'shimcha tavsiyalar:

³ R. Hasanov . Maktabda tasviriy san'at mashg'ulotlarini takomillashtirish yo'llari . ‘O'qituvchi ‘ nashriyoti 1986 y

- Individual yondashuv: O‘quvchilarning yosh xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olish lozim.
- Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish: Interfaol doskalar, taqdimotlar, onlayn resurslardan keng foydalanishni muvofiqlashtirish.
- O‘qituvchilarning uzluksiz malakasini oshirish: Tasviriy san’at va pedagogika yo‘nalishi bo‘yicha malaka oshirish.
- Tasviriy san’at bo‘yicha ko‘plab musobaqalar tashkil qilish va bolalarni rag‘batlantirish ham juda yaxshi samara bergan bo‘lar edi.

REFERENCES

1. B. Oripov. Tasviriy san’at va uni o‘qitish metodikasi. Toshkent “Ilm –ziyo
2. nashriyoti”.2005-yil.
3. X.E.Sultonov, D.A.Berdiyev. San’at do‘stlikni mustahkamlovchi omil. Chirchiq. //“Barqaror rivojlanishda uzluksiz ta’lim: muammo va yechimlar” xalqaro ilmiy amaliy anjuman ilmiy ishlar to‘plami.// 2019-yil 443-444-b. II tom.
4. D.A.Berdiyev Tasviriy san’atning fanlararo aloqalar tizimidagi o‘rni. Pedagogics jurnali 2023-yil 142–148-b.
5. N. Saidahmedov. Yangi pedagogik texnologiyalar.Toshkent. “Moliya” nashriyoti. 2003-yil.
6. R. Hasanov. Maktabda tasviriy san’at mashg‘ulotlarini takomillashtirish yo‘llari. “O‘qituvchi” nashriyoti 1986-yil.
7. S. Abdirasilov. Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. Toshkent. 2012-yil
8. N. Rostoven. O‘rta maktabda tasviriy san’atni o‘qitish metodikasi. Moskva.1980-yil.